

Lényegre törő bekezdések egy ígéretes pályakezdésről

Soltész Márton *Felhasznált irodalom* című tanulmánykötetéről

Soltész Márton első, *Felhasznált irodalom* című, tizenhét írást magában foglaló tanulmánykötete meglehetősen figyelemreméltó irodalomtörténeti-kritikusi pályakezdés, mely egyúttal hallatlanul széleskörű értelmezői érdeklődésről is tanúbizonyságot tesz. Bár Soltész elsődleges kutatási, érdeklődési területe a modern és a kortárs magyar irodalom, kedvelt alkotóinak bizonyos műveinek újra és újra való körüljárása mellett a szerzőt világirodalmi szintű kitekintő készség is jellemzi. A Soltész által első tanulmánykötetében vizsgált szerzők és (élet)művek sora a teljesség igényével: Csalog Zsolt, Utassy József, Zelk Zoltán, Kálnoky László, Csoóri Sándor, Deák László, G. István László, ismét G. István László, Nagy Gábor, Turai Laura, Szöllősi Mátyás, Hermann Hesse, Vári Attila, ismét Csoóri Sándor, Jánosi Zoltán, Petőfi Sándor, majd végül Mikszáth Kálmán.

A szerző négy fejezetre, tanulmányciklusra osztotta könyvét, melyek változó számú, de hasonló tematikák mentén vizsgálódó írásokat tartalmaznak. Az első, *Szociopoétikák* című blokk Csalog Zsoltról, Utassy Józsefről és Zelk Zoltánról közöl egy-egy terjedelmesebb elemző tanulmányt, közös pontjuk pedig, hogy mindhárom szöveg az általuk vizsgált szerzők társadalmi tematikájú szövegeit kísérli meg értelmezni. E blokkból talán a könyv első, „*Itt van ez a rohadt szocializmus*” – Csalog Zsolt *A tengert akartam látni című kötetének fogadtatása* (9–28. oldal) címet viselő tanulmányát emelhetjük ki, hiszen szokatlan részletességgel, filológiai és teoretikus apparátussal tárja fel a Kádár Korszak emblematikusan ellenzéki író-szociográfusa egyik emblematikus művének igencsak ellentmondásos kritikai recepcióját...

A könyv második, *Lírai én(ek)* című, nyolc kisebb volumenű írást tartalmazó fejezete a modern, s főként a kortárs magyar költészet tematikája mentén szerveződik, bár az egyik írás a kortárs magyar költő és irodalomtörténész, G. István László által csupán szerkesztett Berzsenyi-válogatáskötetet teszi kritikája tárgyává. A Kálnoky Lászlóról szóló, egyébiránt a többnyire kisebb lélegzetű, kritika- és esszészerű írások sorából méltán kiemelhető, *A műfordító halála – a költő születése. Séta a Kálnoky-líra műveleti területein* (65–79. oldal) című, a költő lírikusi és műfordítói életművének kapcsolatait feltáró terjedelmes tanulmányon kívül a hangsúly a kortárs magyar költészetre helyeződik. Akikről Soltész Márton a blokkban értekezik, azok Csoóri Sándor, Deák László, G. István László, Nagy Gábor, Turai Laura és Szöllősi Mátyás, jobbára élő, kortárs magyar költők, az írások többsége pedig, bár rövid könyvkritika és / vagy esszé, mégis mélyreható, lényegre törő, precíz, érvényes megfigyeléseket tevő, olykor akár egy-egy későbbi nagyobb tanulmányt is megalapozni képes elemzések.

A kötet harmadik, *Narratív identitás(ok)* című tanulmányciklusának négy írása az elbeszélő műfajok vizeire kalauzolja olvasóját. A négy tanulmány Hermann Hesse egy regényét, Vári Attila egy novelláskötetét, Csoóri Sándor egy esszékötetét, valamint – kissé meghökkentő és rendhagyó kakukktójásként – az irodalomtudós Jánosi Zoltán értelmezői nyelvét teszi elemzése tárgyává, ha pedig valamelyiket ki kellene emelnünk a sorból, úgy mindenképpen az *Identitásteremtő aktusok – Hermann Hesse Pusztai farkas című regényéről* (127–137. oldal) című tanulmányáról beszélhetnénk bővebben, mely a nagy német író közismert regényének újszerűen eredeti értelmezését adja, s mesteri módon egyensúlyozik a szövegközeli olvasat és a kivételes teoretikus felkészültség irodalmi textusra történő alkalmazása között.

A tanulmánykötet egy *Új filológia* című, mindössze két kisebb lélegzetű tanulmányt magában foglaló fejezettel zárul, melyekben az irodalomtörténész ezúttal visszalép az időben, és a XIX. századi magyar irodalom vizsgálatára adja a fejét. A két, egyik esetben Petőfit és Mikszáthot, a másik esetben csak

Mikszáthot vizsgálata tárgyául választó írás közül talán az utóbbi, egyúttal a *Felhasznált irodalom* záró tanulmánya az érdekesebb darab. A „*Jegenyefán madárfészek*” – *Mikszáth Kálmán esete szövegközi verssel* (160–166. oldal) című rövid, lényegre törő, terjedelméhez képest mégis hihetetlen módon elmélyült tanulmány a szövegközi vers, vagy más néven az *intext* megjelenését vizsgálja Mikszáth Kálmán elbeszélő prózai alkotásaiban, s nagy filológiai pontossággal és ismételten széleskörű teoretikus felkészültséggel rámutat arra, mennyire nagy szerepet volt képes játszani az intertextualitásnak eme, az irodalomtörténészek által jobbra egyébként méltatlanul elhanyagolt megnyilvánulási formája a mikszáthi életmű szövegszervezésében, valamint általánosságban is kitarja a mindenkori olvasó előtt a szövegközi irodalom eddig hanyagolt kutatásának további lehetőségeit...

Miként azt már a bevezetőben is hangsúlyoztuk, Soltész Márton tanulmánygyűjteménye a lehető legnagyobb tematikai változatosságról, illetve a lehető legszélesebb körű irodalomértelmezői érdeklődésről és műveltségről tesz tanúbizonyságot, s bár még csupán egy pályakezdő irodalomtörténész első könyvéről beszélünk, mely minden bizonnyal magán viseli az ebből kifolyólagos szakmai gyermekbetegségeket is, mégis igen határozott, érett irodalom- és irodalomtudomány-szemlélet olvasható ki belőle. Ha röviden szeretnénk összefoglalni, akkor talán Soltész Márton tanulmányainak legnagyobb értéke, szakmai erénye, hogy egyszerre fér meg bennük a közérthető, nem csupán a szűk szakmai közönségnek címzett, olvasmányos stílus, a különlegesen széleskörű irodalomtörténeti és -elméleti felkészültség, a vizsgált szövegek iránti mindenkori mérhetetlen alázat és tisztelet, valamint az adott esetben biográfiai tényeket is figyelembe vevő és az értelmezés terébe bevonó, klasszikus értelemben vett filológiai szempontrendszer. Tudván tudhatjuk, mennyire polarizált, iskolákra és körökre tagolt a kortárs magyar irodalomtudományi diskurzus, a teoretikus megközelítésmód, a *close reading* és a sokak által régmódinak tartott filológiai szövegolvasás pedig nem minden

esetben fér meg egymással, főként nem egy szerző művein, akár egyetlenegy tanulmányon belül. Ezzel szemben Soltész Márton tanulmányaiból korántsem zavaros, hanem jó értelemben vett eklekticizmus, szokatlan irodalomértelmezési nyitottság, valamint az irodalmi szövegek iránti nagyfokú alázat és szeretet olvasható ki. Ez pedig talán bőven elég ahhoz, hogy a *Felhasznált irodalom* című tanulmánykötetet a maga minden korlátjával és esetleges hiányosságával együtt az elmúlt évtized egyik legígéretesebb irodalomtörténeti pályakezdésévé emelje...